

De Rug

Je zou in deze serie over het lichaam niet direct aan een rug denken misschien om hier vandaag te bespreken, maar zelf houd ik wel van ruggen. Ik herinner me dat ik als kind bij mijn vader achterop de fiets zat: zo'n grote zwarte met een hoge stang. Het gaf me vertrouwen, dat achterop zitten achter zijn rug. Het leerde me ook vertrouwen. Hij wist de weg. Terwijl ik achter mijn moeders rug vertelde wat mij bekommerde, dat herinner ik me ook. Het had iets indirects en onbevengens, iets veilig. Mij zo uit te spreken achter haar rug terwijl zij bezig was, met een blik op de tuin. Zo ongemerkt kwijt te kunnen wat ik op mijn hart had en zij luisterde zoals in het beste pastorale gesprek ook altijd iets van ruimte is niet alleen voor wat door de ratio bedacht is, maar ook voor het onverwachte en ongestuurde en gereguleerde.

Ook in de Schrift komt het woord rug voor. In de psalmen bij voorbeeld, als onrechtvaardigen ploegen over je rug en diepe voren trekken. (ps 129). Onze hele wereldgeschiedenis heeft er weet van. Als het woord van de Levende veronachtzaamd wordt en achter de rug geworpen en vergeten. Er is de gewoonte op de Grote Verzoendag in het Oude Testament alle begane schuld en wandaden op de rug te binden van een ram, een zondebok, en de woestijn in te sturen naar een verlaten gebied. Om de schuld weg te dragen en zo verzoening mogelijk te maken.

Later zou Jezus "Lam Gods" worden genoemd. "Agnus Dei, qui tollis peccata mundi" - Lam Gods dat de zonden der wereld wegdraagt. Een ontroerend beeld, dat ook tot veel verwarring leidde en tot lastige schuldtheologie waar velen onder leden. Want wiens zonden droeg hij dan weg? Van het joodse volk dat de schuld kreeg? Van wie daarbij waren geweest en geroepen hadden 'kruisig hem'? Van alle mensen, vrouwen en mannen en zelfs kinderen van alle tijden, bij voorbaat schuldig in hun hele bestaan en zijn? Het heeft heel wat levens kapotgemaakt. Terwijl het toch ook een betekenisvol inzicht moet zijn geweest in een wereld waar de een groot wordt over de rug van de ander: de lijdende mens van goede wil, die niet de eigen schuld draagt, maar die van anderen.

Ik herinner me ook een prachtig essay van de theoloog Miskotte over wie in het afgelopen jaar een biografie uitkwam, die dit een van de mooiste dingen uit ons geloofsgoed noemde, dat een ander onze schuld draagt. Dat we niet alles zelf op hoeven knappen door naar de psycholoog te gaan of therapieën lang aan onszelf te werken, maar dat er dingen zijn die een ander voor ons draagt. Die op een ander plan rechtgetrokken worden. Door een god die het zijn beminden geeft in de slaap, die draagt op adelaarsvleugels, met liefde en genade tot het duizendste geslacht, opdat wij ons geluk en welbevinden niet altijd zelf hoeven te bewerken. Ze kunnen ons ook worden geschonken.

Dat juist dit verhaal over de lijdende mens die vernieuwing brengt uitgroeide tot een nieuwe beweging van vrede en gerechtigheid, een godsdienst zelfs, mag bijzonder heten. Zoals het soms gebeurt, juist waar het fout gaat, dat er een nieuwe verbroedering en verzustering ontstaat. Alsof er iets nieuws vrijkomt. Nieuwe hoop, een nieuw elan. Zoals na de dood van Martin Luther King of Gandhi, Theo van Gogh, of misschien ook het sterven van een burgemeester in Amsterdam. Wie zal het zeggen. Een nieuw zicht ontstaat soms zomaar op waar het eigenlijk om gaat: goed te zijn voor elkaar. Als er opnieuw toenadering gezocht wordt over grenzen en verwijdering heen. Zoals men in de lijdende Jezus achteraf God herkende, de weg van de Thora. Ook een vorm van zien op de rug. Een aanwezigheid, die zelfs voorbij lijden en de dood je vooruit kan gaan.

Het is als de aanwezigheid van de Levende in het oude testament. Soms even traceerbaar is, meestal van achteren. Maar die toch ook een beeld van vertrouwen geworden is, om , hoe onzichtbaar ook, achteraan te gaan. Voor mensen die bladzij na bladzij worstelen zelf op Gods stoel plaats te nemen, maar toch telkens weer tot het besef te komen dat dat niet kan.

Dat het leven geen rekensom is en de toekomst altijd verhuld. Een weg die je volgens de verhalen met enkel een naam in je midden kunt gaan. Een naam erbarmend en lankmoedig, kwetsbaar als een wolkkolom. God, die de verborgen, ongekende toekomst is, waar we geen inzicht in hebben, maar alleen maar kunnen afwegen hoe we elkaar zo open mogelijk kunnen aanvaarden en de onbegonnen weg ten leven aandurven.

Wij willen in onze tijd veel zelf naar onze hand zetten en brengen daarmee veel tot stand maar maken ook veel stuk.

Ik moest aan Luther denken. Het Lutherjaar dat zijn 500ste verjaardag viert, dat hier nog niet veel geklonken heeft, maar dat vooral de komende weken in veel kerken in de aandacht zal staan. Misschien toch ook passend te noemen in dit verband. Luther die zich met hand en tand verzette tegen de mens die zelf van alles bewerkt door goed gedrag of zelfs voor geld. Een aflaat om je schuld af te kopen, te verkrijgen bij de kerk. Goede werken om beloning mee te verdienen in de hemel, zoals je volgens de reclame een shampoo kunt verdienen "omdat jij het waard bent" – hoezo? Daartegenover zette Luther dat we gerechtvaardigd zijn niet door geld of grote prestaties, maar door geloof en genade en door wat geschreven staat alleen. Dat kan ouderwets in de oren klinken, maar Luther vocht daarmee wel aan, hoe mensen op de stoel van god kunnen zitten. De dadendrang tot op de dag vandaag, waarbij we allemaal wel iets hebben waarvan we denken dat het ons een beter mens maakt, dikwijls over de ruggen van anderen. In racistische verhoudingen en in de wereldeconomie, maar ook in de kleinste alledaagse dingen soms en zelfs als we willen helpen om onszelf beter te voelen.

Ooit werd uit deze kerk een man uitgevaren die van een andere man gehouden had. Hij werd ziek en stierf aan AIDS, maar mocht op de begraafplaats van zijn geboortedorp niet worden begraven. Tot zijn grote verdriet: want een man en een man dat kon daar niet. En dan werd je daar ook niet begraven. Ik zal het niet gauw vergeten. Hoe niemand van zijn dierbaren naar de dienst kwam, maar op het laatst toch een oudere dorpsgenoot hier binnenliep. We spraken elkaar na afloop. "Ik heb hem gekend zei hij, van kinds af aan, de hele familie. Ik kon het niet verkroppen niet te komen en lag er wakker van en besloot "ik ga toch". Zo praatten wij en we kwamen op de vraag of wat mensen soms menen te weten soms toch ook wat al te zelfverzekerd is en we onszelf misschien ook teveel oordelen toemeten kunnen, over de ruggen van anderen. Zou daarom misschien in de schrift staan dat het laatste oordeel aan God is, viel me in. En ik sprak het uit en we verstonden elkaar, toen we zeiden dat het misschien maar goed is dat de Levende ons altijd ontglipt. De man pakte mijn handen herinner ik me en we keken elkaar zo even aan. Het was als een verzoenend gebaar, achter Gods rug. Ik weet niet hoe hij in zijn denken verder is gegaan en of hij thuis nog iets verteld heeft van die morgen in Amsterdam maar er leek iets lichts over hem te zijn gekomen en als ik eerlijk ben: zoiets gebeurde ook mij. Een loslaten. In n een nieuw gewonnen vrijheid te kunnen gaan, achter Gods rug.

Nog één ander aspect wil ik noemen van de rug, iets vrolijkers. Feitelijk van de boekenrug. Het is door een klein geschriftje van een antropoloog. Die de hobby had boekenkaften te verzamelen. Waarom staan op de kaft van boeken zo vaak personages op de rug afgebeeld, vroeg hij zich af en dit is wat hij ervan zegt: dat de kaft van een boek natuurlijk nooit op de inhoud vooruit mag lopen of het uiterlijk van de hoofdpersoon al invullen mag. Dat in kunst en fotografie rug-figuren ook voertuigen van identificatie zijn. Waar de naar de horizon turende of bewegende gestalte ook een uitnodiging inhoudt tot een meegaan op een korter of langer durend avontuur, met een vooralsnog gezichtsloze onbekende die naarmate men verdergaat in de tekst al meer transformeren zal in een personage met een gelaat, waartoe men nader komt of juist niet.

De rug-figuur vertegenwoordigt met andere woorden, zegt deze antropoloog, misschien een sta-in-de-weg, zoals in de bioscoop iemand met een brede rug voor je neus zitten kan waar je niet aan voorbij kijken kunt, maar ook een aansprekende verbeelding, juist vanwege dat rug-aanzicht. Een uitnodiging om mee te wandelen in een verhaal. Volg mij lieve lezer, zegt hij, laat U meevoeren, eventueel in vervoering brengen en/of door diepe dalen gaan, leer mij en mijn levenslot kennen, vergezel me en ontdek dan wie weet welke voorkant bij mijn achterkant hoort. Ik wil u niet het nakijken geven of afstoten, maar wens u, beste lezer, vurig als mijn metgezel. Kom, laten we gaan.

De rug-figuur als een uitnodiging. Een mooi beeld. Zo de toekomst tegemoet te durven gaan. In een avontuur dat een boek kan zijn, maar misschien wel bovenal het leven zelf. Het onbekende en verborgene dat niet alleen iets lastigs en onbestemds heeft, maar ook een verlokking bevat.

Ik zou haast zeggen: moge dat zo zijn!

Juut Meijer